

**STANOWISKO POLSKIEGO KLUBU EKOLOGICZNEGO W SPRAWIE PROGRAMU
PN. „BUDOWA DROGI WODNEJ ŁĄCZĄCEJ ZALEW WIŚLANY Z ZATOKĄ GDAŃSKĄ”
POPARTE POPRZEC KLUCZOWE ORGANIZACJE EKOLOGICZNE:**

Pan
Marek Gróbarczyk
Minister Gospodarki Morskiej
i Żeglugi Śródlądowej
ul. Chałubińskiego 4/6
00-928 Warszawa

I. WPROWADZENIE

1. Prace koncepcyjne nad projektem Budowy drogi wodnej łączącej Zalew Wiślany z Zatoką Gdańską trwają w Polsce już od ok. 20 lat. Zostały one zintensyfikowane po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej. W 2007 r. Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, ustanowiła Program wieloletni na lata 2008–2013 pod nazwą Budowa drogi wodnej łączącej Zalew Wiślany z Zatoką Gdańską, zwany dalej Programem.
2. W 2011 r. Program zaktualizowano i przeprowadzono dla niego strategiczną ocenę oddziaływania na środowisko, w tym opracowano Prognozę oddziaływania na środowisko programu wieloletniego pod nazwą: Budowa drogi wodnej łączącej Zalew Wiślany z Zatoką Gdańską (lipiec 2012), zwaną dalej Prognozą. Prognoza ta wykazała szereg znaczących, negatywnych skutków w środowisku realizacji Programu oraz jego niezgodność z polskim prawem ochrony środowiska, nawiązującym do prawa Unii Europejskiej – przedstawiono je w punkcie II niniejszego stanowiska. W podsumowaniu strategicznej oceny oddziaływania na środowisko zarekomendowano odstąpienie od realizacji Programu.
3. Prognoza (lipiec 2012) została przekształcona w części wynikowej przez Zamawiającego (Urząd Morski w Gdyni) i w wersji pozytywnej dla Programu upowszechniona, jako oficjalna Prognoza (2013). Spowodowało to protest autorów Prognozy (lipiec 2012) i zostało szeroko opisane w prasie, zarówno ogólnopolskiej jak i regionalnej.

4. W 2014 r. przygotowano kolejną aktualizację rządowego Programu, w którym przedstawiono, oprócz dotychczasowych uzasadnień nt. pozornych korzyści gospodarczych i społecznych realizacji Programu, absurdalne uzasadnienie nt. jego znaczenia dla bezpieczeństwa narodowego Polski i Unii Europejskiej, w przypadku międzynarodowego konfliktu zbrojnego. Nieprawdziwe są także nowe argumenty o znaczeniu realizacji Programu (2014) dla rozwoju śródlądowych dróg wodnych w Polsce, jako części dróg wodnych w Europie. Ich przebiegi i efektywność eksploatacji są niezależne od realizacji Programu (2014).
5. Do zaktualizowanego Programu (2014) Urząd Morski w Gdyni sporządził „nową”, trzecią wersję Prognozy (styczeń 2015). Prognoza (styczeń 2015) jest identyczna z Prognozą (lipiec 2012) w zakresie części analitycznej i ocen częściowych oraz całkowicie odmienna w części wnioskowej – rekomenduje realizację Programu (2014), pomimo jednoznacznie negatywnych skutków w środowisku.
6. Wg aktualnych informacji w polskiej prasie, trwa procedowanie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko Programu (2014), w tym jego opiniowanie wraz z Prognozą (styczeń 2015) przez Komisję Europejską.

W związku z powyższym, jako pozarządowa organizacja społeczna, działająca w Polsce od 1980 r., której statutowym celem jest ochrona środowiska, jesteśmy zobligowani do przedstawienia faktów i naszego stanowiska w przedmiotowej sprawie.

II. FAKTY

Program (2014) obejmuje następujące, podstawowe inwestycje, w czterech wariantach lokalizacyjnych („Skowronki”, „Nowy Świat”, „Przebrno” i „Piaski”):

- a) kanał żeglugowy przez Mierzeję Wiślaną (w zależności od wariantu długość 750-1650 m, szerokość 60-100 m, głębokość 5 m),
- b) port postojowy kanału przy brzegu Zatoki Gdańskiej z torem podejściowym (falochrony o łącznej długości ok. 1000 m, tor o długości ok. 500 m i głębokości ok. 5,5 m),
- c) tor wodny przez Zalew Wiślany, łączący kanał z portem w Elblągu (w zależności od wariantu długość 9,66-26,3 km, szerokość na dnie 100 m, głębokość w pierwszym etapie 4 m, docelowo 5 m, przy średniej głębokości Zalewu Wiślanego 2-2,5 m),
- d) kotwicowisko dla statków na Zalewie Wiślanym (kilka ha, głębokość 5 m).

Planowane przedsięwzięcia przewidziane w Programie (2014) położone są w rejonie szczególnie wartościowym i wrażliwym przyrodniczo, w zasięgu:

- a) obszaru Natura 2000 PLH280007 Zalew Wiślany i Mierzeja Wiślana,
 - b) obszaru Natura 2000 PLB280010 Zalew Wiślany,
 - c) Parku Krajobrazowego Mierzeja Wiślana,
- i w otoczeniu wielu innych form ochrony przyrody, w tym rezerwatu Zatoka Elbląska.

Jak wykazano w Prognozie (lipiec 2012), w wyniku realizacji ww. przedsięwzięć wystąpią następujące, główne, negatywne skutki w środowisku:

1. Silne przekształcenie strefy brzegowej Mierzei Wiślanej od strony Zatoki Gdańskiej, w wyniku składowania urobku z wykopu kanału (w zależności od wariantu 1-2 mln m³ piasku), co spowoduje negatywne zmiany morfodynamiki brzegu oraz przekształcenia siedlisk wydmywanych i plażowych, w tym chronionych w programie Natura 2000,
2. Trwałe zaburzenie równowagi dynamicznej brzegu Mierzei Wiślanej od strony Zatoki Gdańskiej przez falochrony portu postojowego przy kanale. Wzmoczona abrazja morska (zasięg do 5 km zależny od wariantu) spotęguje zniszczenia chronionych siedlisk Natura 2000 i walorów rekreacyjnych plaży. Niszczenie brzegu będzie wymagało trwałego, kosztownego przeciwdziałania, powodującego dalsze przekształcenia siedlisk.
3. Znaczące, negatywne oddziaływanie na chronione, priorytetowe siedlisko naturalne 1150 laguny przybrzeżne, w wyniku planowanego zagospodarowania urobku z budowy toru wodnego na Zalewie Wiślanym (w zależności od wariantu 6,7–13,3 mln m³ namulów) w postaci wyspy (przy wysokości ok. 3 m powierzchnia 110-220 ha) lub polderu (przy wysokości 0,5 m, powierzchnia 270-510 ha). Konieczne będzie systematyczne, kosztowne odmulanie toru wodnego na etapie eksploatacji, co spowoduje powstanie nowego urobku i dalsze oddziaływanie środowiskowe.
4. Pogorszenie jakości wód Zalewu Wiślanego, poprzez wzrost trofii (uwolnienie azotu i fosforu z osadów na dnie Zalewu) oraz wzrost zanieczyszczenia toksycznymi związkami ropopochodnymi i metali (zawarte w osadach na dnie Zalewu), na etapie budowy i eksploatacji toru wodnego oraz składowania refulatu (wyspa lub polder).
5. Znaczące, negatywne oddziaływania na biosferę Mierzei Wiślanej, a zwłaszcza:
 - a) likwidacja chronionych siedlisk przyrodniczych, w tym priorytetowego 2130 wydmy szare, na długości co najmniej kilku km,
 - b) likwidacja stanowisk chronionych gatunków roślin, grzybów i zwierząt,
 - c) powstanie bariery (kanał) dla przemieszczania się zwierząt lądowych i wyspiarską izolację subpopulacji wielu gatunków,
 - d) pogorszenie integralności obszaru Natura 2000 PLH280007 Zalew Wiślany i Mierzeja Wiślana (przecięcie Mierzei) oraz likwidację powiązań lądowych odciętej części obszaru (wyspa) z innymi obszarami Natura 2000.
6. Znaczące, negatywne oddziaływania na biosferę Zalewu Wiślanego, a zwłaszcza:
 - a) likwidacja roślinności wodnej i szuwarowej w strefie budowy toru wodnego i kotwicowiska na Zalewie Wiślanym,
 - b) likwidacja wartościowych i rzadkich siedlisk ptaków i oddziaływanie na gatunki ptaków, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000 PLB280010 Zalew Wiślany: bielaczek, rybitwa białowąsa, rybitwa czarna, perkoz dwuczuby, łabędź niemy, głowienka, czernica i gągoł,
 - c) likwidacja siedliska priorytetowego 1150 laguny przybrzeżne, na powierzchni od 370 do 880 ha w przypadku wyspy lub od 510 do 1150 ha w przypadku polderu i negatywne przekształcenia siedliska w zakresie batymetrii i stanu zanieczyszczenia wód,

- d) negatywne oddziaływanie transportu morskiego na ornitologiczny rezerwat przyrody Zatoka Elbląska.
- 7. Dewaloryzacja krajobrazu priorytetowego (szczególnie wartościowego) Parku Krajobrazowego Mierzeja Wiślana, przez budowę wielkogabarytowych obiektów technicznych i bezpowrotną fragmentację krajobrazu pasa Mierzei. Wystąpi także znaczące przekształcenie krajobrazu Zalewu Wiślanego, w przypadku powstania wyspy o powierzchni kilkuset hektarów (na Zalewie nie ma żadnej naturalnej wyspy).
- 8. Pogorszenie środowiskowych warunków życia ludzi, a zwłaszcza:
 - a) na etapie budowy w wyniku uciążliwości transportu lądowego przez miejscowości wypożyczkowe,
 - b) na etapie eksploatacji w wyniku pogorszenia walorów rekreacyjnych Mierzei Wiślanej, a zwłaszcza plaż wzdłuż brzegu Zat. Gdańskiej.
- 9. Naruszenie specyficznego „dobra kulturowego”, jakim jest Zalew Wiślany, jako zbiorowa mogiła kilku tysięcy cywili – Niemców i osób innych narodowości, którzy zginęli w wodach Zalewu zimą 1945 r., uciekając po lodzie przed wojskami sowieckimi.
- 10. Oddziaływanie transgraniczne na środowisko rosyjskiej części Zalewu Wiślanego (zanieczyszczenie wód i zmiany w populacjach ryb) i Mierzei Wiślanej (zmiany morfodynamiki brzegu), w przypadku realizacji wariantu „Piaski”.
- 11. W sytuacji poważnych awarii:
 - a) w przypadku katastrofy morskiej na Zalewie Wiślanym, połączonej z rozlewem substancji ropopochodnych, zagrożenie katastrofą ekologiczną o zasięgu regionalnym, zwłaszcza wobec znikomej zdolności wód Zalewu do samooczyszczania,
 - b) w przypadku awarii śluz kanału i wrót przeciwpowodziowych zagrożenie powodzią odmorską na wszystkich terenach przyzalewowych.

Wymienione powyżej, główne, prognozowane, negatywne oddziaływania na środowisko sprawiają, że przedsięwzięcie jest niezgodne z przepisami prawa ochrony środowiska, w tym przede wszystkim ma miejsce:

- 1. Niezgodność z Ramową Dyrektywą Wodną, ze względu na utrudnienie osiągnięcia dobrego stanu wód Zalewu Wiślanego.
- 2. Niezgodność z przepisami ochrony przyrody obszarów Natura 2000, ze względu na:
 - a) znaczące pogorszenie stanu rzadkich siedlisk ptaków, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000 PLB280010 Zalew Wiślany,
 - b) znacząco negatywne oddziaływanie na gatunki ptaków, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000 PLB280010 Zalew Wiślany,
 - c) likwidację lub pogorszenie stanu siedlisk przyrodniczych, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000 PLH280007 Zalew Wiślany i Mierzeja Wiślana, w tym znaczące, negatywne oddziaływanie na siedliska priorytetowe: 1150 laguny przybrzeżne i 2130 nadmorskie wydmy szare,
 - d) pogorszenie integralności obszaru Natura 2000 PLH280007 Zalew Wiślany i Mierzeja Wiślana, przez przerwanie kanałem żegludowym i portem ciągłości siedliska prioryte-

towego 2130 nadmorskie wydmy szare oraz siedlisk 2120 nadmorskie wydmy białe i 2180 lasy mieszane i bory na wydmach nadmorskich, co znacząco ograniczy powiązania ekologiczne w obrębie tych siedlisk (kanał jako bariera ekologiczna);

- e) znaczące pogorszenie powiązań odciętej przez kanał żeglugowy wschodniej, mierzejowej części obszaru Natura 2000 PLH280007 Zalew Wiślany i Mierzeja Wiślana z innymi obszarami Natura 2000. Niezgodność z Europejską Konwencją Krajobrazową, z uwagi na zniszczenie unikatowych walorów krajobrazowych Parku Krajobrazowego Mierzeja Wiślana bez możliwości ich łągodzenia i kompensacji.
3. Niezgodność z Uchwałą Sejmiku Województwa Pomorskiego z 2011 r. w sprawie Parku Krajobrazowego Mierzeja Wiślana, z powodu dewaloryzacji przyrody i krajobrazu Parku.
 4. Niezgodność z przepisami ochrony przyrody rezerwatu Zatoka Elbląska, ze względu na zagrożenie dewaloryzacji jego środowiska, w tym siedlisk chronionych gatunków ptaków.

III. WNIOSKI

Biorąc pod uwagę, że:

- 1) podstawowym celem Programu (2014) jest połączenie portu w Elblągu z Morzem Bałtyckim – port ten jest formalnie portem morskim, ale w rzeczywistości jest portem rzeczny, oddalonym od otwartego morza o ok. 21 km; do portu w Elblągu nigdy nie pływały i w żadnym dokumencie nie udowodniono, że muszą (powinny) pływać, statki pełnomorskie, o planowanych parametrach (długość do 100 m, szerokość do 20 m i zanurzenie do 4 m),
- 2) przedsięwzięcia przewidziane w Programie (2014) zlokalizowane mają być w trzech regionach przyrodniczych: na Mierzei Wiślanej (lokalizacja kanału żeglugowego), na Zalewie Wiślanym (lokalizacja toru wodnego i kotwiczowiska) i na Zatoce Gdańskiej (lokalizacja portu postojowego z torem podejściowym); skala, charakter i lokalizacja planowanych przedsięwzięć sprawiają, że ich negatywne skutki środowiskowe będą miały zasięg regionalny i ponadregionalny,
- 3) wdrożenie Programu (2014) spowoduje dewaloryzujące i dewastujące oddziaływanie na środowisko Mierzei Wiślanej, Zalewu Wiślanego i Zatoki Gdańskiej, w tym znaczące, negatywne oddziaływanie na przedmioty ochrony obszarów Natura 2000 PLB280010 Zalew Wiślany i PLH280007 Zalew Wiślany i Mierzeja Wiślana oraz na Park Krajobrazowy Mierzeja Wiślana i rezerwat przyrody Zatoka Elbląska,
- 4) Program (2014) jest niezgodny z polskim i unijnym prawem ochrony środowiska, a także nie spełnia zasady zrównoważonego rozwoju, zapisanej w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,
- 5) negatywnych skutków realizacji Programu (2014) w środowisku nie można skutecznie zminimalizować, ani skompensować,
- 6) realizacja Programu (2014) stanowi interes publiczny o charakterze społecznym i gospodarczym, ale nie jest to nadrzędny, interes publiczny, gdyż:
 - a) nie jest on nadrzędny nad interesem publicznym, polegającym na osiągnięciu celów ochrony powszechnego dobra wspólnego – przyrody, w tym obszarów Natura 2000 PLB280010 Zalew Wiślany i PLH280007 Zalew Wiślany i Mierzeja Wiślana,

- b) jego realizacja nie będzie z pożytkiem dla całego społeczeństwa i pożytek ten nie zasługuje w powszechnej opinii na osiągnięcie, nawet kosztem jego negatywnego oddziaływania na przyrodę, w tym znaczącego, negatywnego oddziaływania na obszary Natura 2000,
- 7) realizację celów gospodarczych i społecznych Programu (2014) można osiągnąć przez rewitalizację istniejących, śródlądowych dróg wodnych, łączących Elbląg z Gdańskiem i Zatoką Gdańską,
- wnoskujemy do Pana Ministra przyczynienie się do odstąpienia realizacji budowy drogi wodnej łączącej Zalew Wiślany z Zatoką Gdańską.

Stanowisko opracował dr hab. nauk przyr. Maciej Przewoźniak –
kierownik zespołu autorskiego Prognozy (lipiec 2012),